Mircea Liviu Goga - Învăţătorul

bunicului meu, Învăţătorul

Capitolul unu

Mi s-a spus: mergi şi învaţă-i carte.

Satul acela se întemeiase cu cine ştie câţi ani înainte de naşterea mea! Cînd l-am descoperit în sfârşit pe hartă, am rămas o clipă gînditor. Iată — mi-am zis — un loc în care pentru oamenii de acolo voi fi aidoma unui binefăcător sau zeu mîntuitor al ignoranţei. Sperasem, oricum, asta aflând de la Inspectoratul Şcolar că satul n-avea şcoală, că oamenii erau toţi analfabeţi şi că majoritatea dintre ei habar n-aveau că nu erau singurii locuitori ai planetei. Ca orice proaspăt absolvent aflându-se repartizat la ţară, am cântărit bine obiectele despre care credeam că-mi vor fi absolut necesare. Apoi mi-am burduşit patru geamantane, observând abia în ultimul moment că nu am absolut nici o şansă de a le închide. Cu un ochi şi mai critic, le-am reinventariat conţinutul: în primele trei adunasem claie peste grămadă rufe de schimb, instrumente de toaletă, prafuri de purici, cartuşe de ţigări fine cu care speram să obţin bunăvoinţa localnicilor, trusa medicală, un termos, o veioză, lumânări, bastiste, pături, un joc de remy, ustensile de pescuit şi multe alte asemenea lucruri pe care ne-am obişnuit să le considerăm indispensabile la un drum lung.

În cel de-al patrulea geamantan aveam cărţi.

Până la urmă, rupându-mi de la inimă, am renunţat la cîteva obiecte şi am reuşit să-mi încui calabalâcul. Toate aceste pregătiri s-au dovedit extrem de obositoare, aşa că în noaptea dinaintea plecării am dormit cum nu se poate mai bine. Ah! Şi câte lucruri nu s-au scris despre vibraţia tainică a sufletelor în aşteptarea despărţirii de vreo existenţă banală, tremurul acela intim ce presimte zbuciumul marilor călătorii spre alte meleaguri! Nimic asemănător nu m-a încercat când păşeam pe lespezile peronului umezite de roua dimineţii, printre care se strecurau firele străvezii ale ierbii. Poate că şi scriitorii au dreptatea lor. Dar eu eram mai degrabă enervat de întârzierea acceleratului decât aplecat spre contemplarea unui anost răsărit de soare. Abia când m-am văzut instalat în vagon am întrezărit faptul că se schimbase ceva în ordinea lucrurilor care mă înconjurau. O clipă am regretat plecarea mea din urbe; o altă clipă am urât viaţa de până atunci, studiile, oraşul cu străzi înguste ce se lăţeau brusc în cartierele noi. Apoi toate au reintrat pe făgaşul lor firesc, iar eu

mi-am căutat o poziţie cât mai avantajoasă şi m-am gîndit, dat fiind faptul că mă trezisem prea de dimineaţă, să aţipesc niţel. M-am deşteptat foarte aproape de capătul drumului. Trenul îşi târa trupul verzui din tunel în tunel, către altitudini tot mai mari. A oprit în cele din urmă într-o gară insignifiantă, iar eu mi-am cărat, rând pe rând, geamantanele lîngă peron. Apoi m-am tocmit cu un căruţaş să mă ducă în satul care se zărea sus, la marginea unui platou plin de menhiri gigantici. De-acolo — aveam să aflu — trebuia să închiriez un măgar şi s-o pornesc spre nord într-o călătorie de peste o jumătate de zi. La sfîrşitul ei, dacă nu voi pierde direcţia, dacă nu mă voi prăbuşi într-o râpă sau dacă nu mă vor sfâşia fiarele, aş putea spera să găsesc satul în care fusesem trimis. Perspectiva unui asemenea capăt de lume nu mă încânta absolut deloc. Acum nu mai puteam da înapoi. Dar mă jurai în gând să spăl putina, fără mustrări de conştiinţă, la proxima ocazie.

Nici nu bănuiam pe-atunci că o asemenea ocazie n-avea să se ivească niciodată.

Mi-am încărcat, aşadar, odată ajuns sus, măgăruşul — un animal blând şi puternic, închiriat pe un preţ derizoriu de la un ţăran care avea să-mi slujească şi de călăuză — şi am pornit la drum. Drum e cam mult spus. În realitate, nici măcar potecă nu exista. Mergeam de-a dreptul prin pădure, croindu-ne cale cu migală printre mulţimea de tufişuri şi ferigi imense, ca dintr-o altă eră, şi printre arbori care nu simţiseră neam de neamul lor gustul securii. Ici-colo, drumul nostru tăia albiile unor torente secate, grohotişuri ce purtau urmele unor prăbuşiri recente; altădată nimeream în poieniţe bălţate de mii de flori cu nume imposibil de ţinut minte şi păzite pe margini de pini zvelţi sub a căror umbră se adăposteau paşii uşori ai sălbăticiunilor. Intram parcă într-un alt tărâm ; o lume diferită de tot ceea ce cunoscusem îmi sonda simţurile. De câteva ori drumul părea că se întrerupe într-un adevărat zid verde. Lianele, ferigile şi tufişurile învălmăşite formau uriaşe metereze prin care călăuza mea abia reuşea să descopere vreo fisură…

Pe la ceasurile patru, cînd căldura de la mijlocul zilei se mai domoleşte, ţăranul privi atent în zare. Într-adevăr, din imensitatea verde se ridicau spre cerul senin şi incandescent câteva fumuri subţiri. Aerul cald de deasupra pădurii împiedica pe un observator neinstruit să aprecieze corect distanţele, totuşi am socotit că în mai puţin de o jumătate de oră puteam ajunge la destinaţie. N-am ţinut însă cont de încîlceala tufişurilor, care a transformat jumătatea de oră într-o oră întreagă. Totuşi, după eforturi susţinute, reuşirăm să zărim satul iar eu să-mi fac o idee clară despre ceea ce mă aştepta aici.

În primul rând însăşi noţiunea de sat suferi în mintea mea modificări radicale. Brusc, sub imperiul şocului vizual, ea se degradă rapid, ajunse la aceeaşi treaptă pe care aşezasem iniţial noţiunea de cătun, apoi scăzu şi mai mult. Într-adevăr, aşa-zisul sat se compunea din două-trei duzini de căsuţe dispuse anarhic, căsuţe care nu păreau să aibă fiecare mai mult de-o cameră. Uliţă nu exista. Doar cîteva poteci ocoleau un fel de curţi

fără garduri, năpădite de vegetaţie. Potecile treceau de la o casă la alta ca o aţă ce străbate un şirag de mărgele. Altele se pierdeau, la propriu, în pădure. Cârduri de găini, de gâşte şi de raţe, toate sălbăticite, se zbenguiau, scurmau şi se certau prin tufişuri. M-am întrebat cum de ştie fiecare familie care-i sunt orătăniile. Mi s-a explicat mai târziu că nimeni nu-şi punea asemenea probleme. Cine dorea să aibă o găină-n oală o găbuia pe cea mai la îndemână — şi gata. Ţăranul meu mi-a făcut semn către o căsuţă ceva mai arătoasă, avertizându-mă că acolo şade starostele satului şi că trebuie să merg la el să-i cer găzduire şi să-i explic motivul venirii mele. I-am mulţumit pentru sfat, i-am plătit cursa şi-am pornit, cocoşat de bagaje, spre casa starostelui. Acesta stătea chiar în uşă, parcă m-ar fi aşteptat. In urma salutului meu s-a uitat la mine lung, lung, aproape un întreg minut. Până la urmă, chinul acestei cercetări minuţioase încetă şi omul îmi făcu semn să-l urmez.

Aşa cum îmi închipuiam, casa avea o singură cameră. Pereţii netencuiţi, o masă de lemn, două culcuşuri, o cergă, o rogojină pe jos. Într-un colţ, atârnau de câteva piroane de lemn înfipte prin crăpăturile peretelui o duzină de vase din argilă arsă. Asemenea austeritate se potrivea mai degrabă unui pustnic, dar îmi dădui seama că nu renunţarea voluntară la plăceri lumeşti îl îndemnase pe staroste să-şi mobileze astfel încăperea, ci pur şi simplu imposibilitatea procurării unor altfel de obiecte. Omul se aşează pe un scăunel lîngă masă, apoi îmi făcu semn să-i urmez exemplul. Pe uşa camerei pătrunseră de afară o femeie şi patru copii. Se aşezară fără o vorbă în jurul mesei cântărindu-mă cu o privire desprinsă de realitate. Mă cam agasau aceste uitături, aşa că scosei din buzunar foaia de repartizare şi i-o întinsei starostelui. Acesta o apucă între două degete, o studie mirat pe toate feţele şi mi-o înapoie. Aveam să aflu mai târziu că nu ştia carte, ca dealtfel toţi locuitorii satului. Singurele semne pe care obişnuia să le facă erau crestăturile anuale pe unul din stâlpii structurii de rezistenţă ai casei. Înţelegând, am vrut să deschid gura să-i explic, dar femeia nu mi-a dat răgaz. După un schimb scurt de priviri cu starostele s-a ridicat, a scos din cuptorul îngropat în perete şi pe care nu-1 remarcasem până atunci o pâine, câteva bucăţi de carne friptă şi patru legături de ardei iuţi în loc de orice alt condiment. M-am întors către staroste, dar ochii lui erau mai amorfi ca oricând. Femeia ne-a aşezat în faţă câte un taler. Starostele a luat o bucată mare de carne, un ardei şi un sfert de pâine. Apoi m-a cercetat iar cu aceeaşi privire seacă şi obosită. Am întins nesigur mâna şi mi-am aşezat în taler mâncarea, într-o cantitate aproximativ egală cu a starostelui. Am auzit în spate un foşnet şi, întorcând capul, am zărit pe unul dintre copii, care dispăruse o clipă, neobservat, întorcându-se cu un ulcior plin de rachiu, după cum aveam să constat puţin mai târziu. Femeia ne întinse ceşcuţe de lut. Am rămas cu ceaşca în mână, neştiind dacă trebuie să toastez sau să aştept ca mai întâi să înceapă gazda. Starostele nu mă luă însă în seamă şi bău. Procedai la fel. Ulciorul rămase între noi iar omul începu să mănânce. La cîteva secunde, femeia şi copiii îşi vârâră la rândul lor mâinile în friptură. Niţeluş cam dezgustat de procedură, mă văzui nevoit să-i imit şi de această dată.

Masa aceasta stranie ţinu aproape o oră. Starostele făcea pauze lungi între gesturi, manevra cu mişcări sarcedotale bucăţile de carne şi pâine. Mă fascina, fără să aibă, sunt sigur, intenţia asta. În cele din urmă, femeia şi copiii, care sfârşiseră de mult cu mestecatul, se ridicară la un semn al omului şi începură să strângă vesela. Dacă farfuriile acelea de lut ar fi putut avea pretenţia să se numească astfel. Afară soarele căzuse binişor către apus iar lumina lui, de un roşietic specific, îmi aminti că deocamdată încă nu aveam un loc în care să-mi pot petrece noaptea. În cele din urmă starostele mă întrebă cine sunt. Îi explicai totul în cât mai puţine cuvinte. Cînd terminai, omul rosti tărăgănat :

- Învăţător?... nu ştiu. Da'-n noaptea asta o să dormi aici. Şi zici că vrei să rămâi la noi?

Nu i-am răspuns, nu era nevoie. Am pornit încet spre pădure, cu mânile în buzunar, încercând să nu-i mai simt în ceafă privirea aceea izvorâtă parcă din nişte ochi de idiot iremediabil.

* * *

E straniu cât de bine ţin minte toată panoplia amănuntelor legate de plecarea mea din oraş. Evenimentul a însemnat, desigur, pentru subconştientul meu de individ până atunci prin excelenţă sedentar, un lucru mult mai important decât judecasem în mod conştient. În al doilea rând, mai reprezintă acea zi nu doar o călătorie către o lume nouă, către o destinaţie inedită, ci şi cea mai proaspătă amintire care mă leagă de civilizaţie. Şi refuz, eul meu refuză uitarea, distrugerea acestei punţi de legătură cu trecutul. Odată ajuns aici în vale, o mulţime de iluzii s-au dus pe apa sâmbetei; trebuie să mărturisesc totuşi că oamenii şi locurile nu m-au întâmpinat tocmai rău. Încă din prima noapte m-a părăsit obsesia paraziţilor, obsesie pe care o căpătasem auzind tot felul de poveşti cu ciobani şi ţărani din creierii munţilor, pentru care conceptul de „baie anuală" nu reprezintă un simplu motiv de amuzament. N-am avut de întâmpinat nici o dificultate în acest sens. Cînd m-am trezit, odihnit ca niciodată (aerul ? mişcarea ?), soarele se ridicase destul de mult peste piscurile alburiu-albăstrii ce înconjurau valea într-un mod care mi-a amintit, nu ştiu de ce, de Caprona lui Burroughs. Am ieşit vioi afară şi m-am spălat puţin, scoţând apa dintr-o fântână deloc adâncă. Apoi am văzut câţiva băştinaşi lucrând la o sută de metri depărtare, în stânga casei starostelui. Starostele era cu ei. În primul sfert de oră am privit tăcut, neînţelegând ce anume construiau. Mai târziu m-am lămurit: făceau o casă. Doi inşi aduceau lemne lungi, curăţate bine de coji şi ramuri nedorite. Alţi câţiva băteau în pământ ţăruşi, întinzând între ei o împletitură groasă de nuiele. Totul, fără cuie : legăturile se făceau cu scoabe de lemn şi cu un fel de tendoane vegetale ce se obţineau din stratul imediat inferior cojii unor arbuşti. Casa mea ! Urma să am o casă !

Treptat, m-am lăsat cuprins de acel entuziasm juvenil caracteristic omului ce primeşte un dar sau participă la crearea unui lucru deosebit. Într-adevăr, mă uimea ingeniozitatea cu care lucrau constructorii. Am încercat să-i ajut, dar experienţa mea de orăşean mai mult încurca lucrurile, aşa că până la urmă m-am lăsat păgubaş şi mi-am aprins o ţigară. Atunci s-a întîmplat primul fenomen care m-a făcut să intuiesc că dincolo de misiunea mea mai exista ceva la care trebuia să cuget. Abia aprinsesem ţigara că oamenii s-au şi oprit din lucru, fixându-mă uluiţi. M-au înconjurat apoi în tăcere. Mi s-au părut încărcaţi de intenţii ostile şi tocmai mă munceam să înţeleg atitudinea lor şi, de ce n-aş recunoaşte, să găsesc un mijloc de-a scăpa cât de cât teafăr, cînd starostele a întins mâna spre fumul ţigării şi m-a întrebat cu voce neliniştită :

— Ce-i asta? Cum faci?!

Atunci, eliberat brusc de spaimă, am izbucnit într-un hohot de rîs homeric. Dar numai eu râdeam. Ceilalţi se uitau la mine foarte serioşi, ba chiar un pic intrigaţi de felul meu de-a mă comporta. Aşteptau un răspuns. Dar râsul meu nu putea fi stăvilit cu una cu două; situaţia era prea colosală, mai ales când mi-am amintit de ţigările fine pe care le luasem în bagaje, sperînd ca prin ele să mă dau bine pe lângă şefii de-aici. Din fericire, în cele din urmă am reuşit să mă calmez şi învingînd ridicolul momentului, cu crampe în muşchii obrajilor, am prins să le explic sătenilor ce este ţigara. Cuvintele mele suiau reverberate ciudat în aerul limpede al dimineţii.

Şi deodată, m-a fulgerat îndoiala. Cine eram eu, să tulbur cu ţigările, bagajele şi cultura mea aceste locuri? Ritualurile vieţii sătenilor deveniseră valori; însăşi viaţa lor devenise valoare. Se descoperise cea mai perfectă comuniune cu albastrul cerului, cu apa, cu clorofila ierbii. Pe aceşti oameni nu-i cunoşteam, nu-i înţelegeam. Neantul ce li se citea în priviri dovedea existenţa a ceva adormit. O fractură a memoriei, o falie pe care cine-mi dă dreptul s-o umplu? Cine m-a trimis aici să creez în oameni punţi de care ei n-au nevoie?

Şi cuvintele mele sunau tot mai întretăiate şi neconvingătoare. În cele din urmă, când am terminat, s-au privit o vreme; apoi, la unison, mi-au cerut ţigări. Au fumat tuşind şi lăcrimând. A trebuit să le explic că nu se trage aşa în plămâni cînd te-apuci de fumat, că obişnuinţa vine încet, e nevoie de o perioadă de adaptare. Le-am explicat apoi efectele nocive ale fumatului, iar la întrebarea lor previzibilă am răspuns că eu nu mă pot lăsa, ar fi… un act de voinţă ce mă depăşeşte… deocamdată nu pot, însă… într-o zi…

Au dat din cap înţelegători şi mi-au mai cerut un rând de ţigări pe care, de astă dată, l-au fumat mai prudent. Apoi s-au întors la construcţia casei. Montau acum acoperişul, aşezând una lângă alta ţigle din scoarţă groasă de copac călăfuite cu un fel de latex vegetal ce rămânea relativ plastic după întărire, oferind mobilitate întregii structuri. Când au terminat, încă nu sosise amiaza. Până la ora 14 se sfârşise şi tencuirea cu pământ a

pereţilor. L-am luat pe staroste deoparte întrebându-1 dacă trebuie să plătesc lucrătorilor ceva, dar el s-a uitat mirat la mine şi a clătinat încetişor din cap. Le-am ţinut pînă la urmă un discurs destul de lung şi penibil prin care le mulţumeam pentru ajutor, dar nu sunt sigur nici azi că nu l-au interpretat ca pe o pedeapsă pentru cine ştie ce vină obscură. Poate de aceea, după discursul meu, s-au grăbit să-mi mai ajusteze puţin fereastra (care, în lipsă de geam, iarna se astupa complet) şi să ungă curelele ce sprijineau uşa şi ţineau loc de balamale. Până la urmă au dat să plece, dar i-am adunat iar în jurul meu şi i-am atenţionat că a doua zi dimineaţă încep cursurile de alfabetizare şi îi rog să fie prezenţi împreună cu familiile şi prietenii lor. Oamenii mă asigurară că aşa vor face şi plecară. M-am dus să mănânc la staroste, cu care ocazie femeia lui mi-a făcut cadou câteva oale de lut şi un taler din acelaşi material. Cuţit, lingură şi furculiţă aveam. În loc de pahar foloseam capacul termosului. Starostele mi-a explicat la masă chestia cu găinile, îndemnându-mă să nu mă abţin dacă am nevoie de vreuna în vreo împrejurare. Mai spre seară i-am urmat sfatul şi m-am ales cu un puişor pe care l-am preparat în modul cel mai primitiv cu putinţă, adică jumulindu-1, înfigându-1 într-o frigare improvizată şi având grijă să-1 răsucesc de pe-o parte pe alta o dată la două minute. Apoi m-am culcat neuitând să sting focul, căci răşina acoperişului era periculos de proaspătă. Şi iată — am mai apucat să gândesc înainte de a adormi — ce ajunge orăşeanul la ţară: un individ neajutorat care, fără grija localnicilor, ar da ortu’ popii cît ai bate din palme…

Exageram, fireşte. Şi m-am mai gîndit : mâine, pentru aceşti oameni, începe şcoala. Eram convins de utilitatea acestui lucru ?

Pe vremea aceea eram convins. Mica îndoială strecurată în suflet de întâmplarea cu ţigările se risipise. Pe jos, într-un colţ, lumina Lunii aurea cataramele geamantanelor. Printre ele, geamantanul cu cărţi. Şi un fel de presimţire m-a făcut parcă să aud din direcţia aceea un ticăit, ca al ceasului unei bombe cu efect întârziat. Cine şi-ar fi putut închipui că o fractură a memoriei lumii nu poate fi umplută cu una, cu două ? Sau că nu poate fi umplută deloc ?

Capitolul doi

Despre prima zi de şcoală nu păstrez în memorie aproape nimic. Mi se pare ciudat acest lucru. Pe-atunci încă nu mă apucasem să scriu jurnalul — asta s-a întâmplat abia după aproape două săptămâni, cînd am înţeles, obscur, că fenomenele care au loc în jurul meu merită, într-adevăr, să fie

reţinute. În fond, asistam la transformarea unor oameni naivi, primitivi, în cetăţeni ai lumii civilizate. Le ofeream mărinimos realizările acesteia, cerându-le (nu uitam asta la nici o lecţie) să ofere, la rîndul lor, societăţii roade ale muncii şi gândirii. Azi ştiu că nu transformarea băştinaşilor în oameni civilizaţi m-a făcut să ţin un jurnal. Altceva, mult mai adânc, mult mai cutremurător s-a revărsat dinspre ei către mine. Dezlănţuisem un fenomen-avalanşă de umplere a fisurii memoriei. Atunci, dacă aş fi înţeles asta, culmea: cred că m-aş fi bucurat. Fără să ştiu că, de fapt, fisura nu era una obişnuită, din cele întâlnite peste tot de diferiţii indivizi trimişi ca şi mine să împrăştie civilizaţia Occidentului. Fisura asta nu se putea umple decât la suprafaţă. Se putea construi peste ea un pod. Dar ce pod! N-am uitat niciodată să le servesc băştinaşilor ce se alfabetizau fraze de genul : „trebuie să vă schimbaţi felul de viaţă, lumea trăieşte altfel !” sau „munca voastră e a întregii societăţi şi toţi depindem unii de alţii!”, fără să-mi dau seama că nu am de-a face cu nişte copii ce abia aşteaptă să asimileze cunoştinţe, ci cu oameni având deja un sistem propriu de gândire. Un sistem despre care, aidoma conchistadorilor şi a misionarilor creştini, nu m-am ostenit să aflu nimic.

Oamenii terminaseră de învăţat alfabetul în doar două săptămâni, fapt care încă nu m-a făcut să-i stimez prea mult. Consideram că într-un creier neumplut cu nimic noţiunile se asimilează mult mai uşor şi rămân mai bine şi pentru mai mult timp imprimate. M-au intrigat însă copiii: din clipa în care le-am spus că toţi cei de vârsta lor în lume ştiu să citească (i-am minţit, da — una din minciunile cu care în lumea civilizată credem că putem face mai mult bine decît cu un adevăr), au început să înveţe cu o ardoare puţin obişnuită, obţinând rezultate absolut spectaculoase. Adulţii i-au urmat îndeaproape. Învăţau tot ce le ceream — şi abia acum îmi dau seama că niciunul dintre ei nu mi-a pus acea întrebare pe care copilul civilizatului n-o pune, aflând răspunsul în jurul său, dar pe care necivilizatul e nevoit, prin însăşi condiţia sa, s-o pună atunci când se află la graniţa unui nou mod de viaţă: la ce e necesară învăţătura? Dar pe vremea aceea nu prea stăteam să meditez la asemenea lucruri. Mergeam la pescuit, făceam plajă înconjurat de un cârd de copii ce se străduiau să mă imite, fumam şi visam la momentul în care mă voi întoarce în lumea din care venisem. Apoi, într-o zi, cineva mi-a cerut o carte. Ţin minte că am desfăcut emoţionat geamantanul şi i-am spus: alege! Eram un prinţ, un demiurg, un vrăjitor! Exact la timp l-am oprit, în clipa când mâna lui a arătat către Robinson Crusoe. Era singura carte pe care nu puteam s-o dau, nu mă simţeam în stare. Mă lega ceva de acest personaj. „Era cartea mea, viaţa mea părea pe atunci totuna cu cea a sărmanului Robinson, cel ajuns la capătul lumii şi educându-1acolo pe Vineri, transformându-l din sălbatic în servitor devotat”. Am transcris din jurnal. De altfel, ţin să menţionez că jurnalul a reprezentat pentru mine un excelent prilej de defulare de-a lungul a câteva săptămîni şi totodată un mijloc la fel ca oricare altul de-a pierde timpul. Este, cred, cazul să transcriu aici din el câteva pagini ce dovedesc încă o dată (dacă mai e nevoie) cât de tare se poate autoamăgi un individ şi cât de ignorant poate rămâne dacă vrea cu tot dinadinsul asta.

„21 iunie. Azi, clasa mea a ajuns la litera z. Am selectat câţiva indivizi care mi s-au părut mai dotaţi şi i-am pus să dea un fel de lucrare de control. S-au descurcat mult mai bine decât m-aş fi aşteptat. Cât despre copii, ei sunt formidabili. Citesc şi scriu aproape fără greşeală, îi învăţ acum regulile gramaticale de bază. În ziua în care am venit în vale toată lumea mă privea complet absentă. Între timp, privirea unora s-a deşteptat, parcă e mai vie, mai curioasă. Ieri am făcut un recensământ: în vale trăiesc 145 de oameni. Cu mine cu tot. Dintre ei, 84 învaţă. Tot ieri am aflat un lucru care m-a uimit : băştinaşii nu cred în supranatural şi n-au absolut nicio noţiune religioasă. Chestia e mai neobişnuită decât pare la o primă vedere, căci istoriceşte se consideră că sentimentul religios a apărut aproape odată cu omul. Oare cei de-aici să se fi separat de restul omenirii încă înainte de…

Dar nu! Ar fi prea de tot!

Şi totuşi, dacă mă gândesc, e interesant că nici îmbrăcămintea, nici limba nu sunt deosebite de cele ale ţăranului de pe la noi. Există însă ceva deosebit, ceva ce ţine de structura psihică. Cum văd oare lumea nişte oameni care nu au în spatele istoriei lor mituri? Poate că nu aşteaptă decât un imbold ca să şi le creeze: un mit e un experiment repetabil. Poate au nevoie de nişte exemple extraordinare dar, măcar ideatic, repetabile. Cine ştie ? Oricum, lipsa religiei este egală cu lipsa imaginaţiei. Şi când din spirit lipseşte imaginarul, în mod obligatoriu lipseşte şi îndoiala. Ori, a nu te îndoi e un lucru bun, sau un lucru rău ? **Bun**: nu te mai temi de nimeni şi de nimic. Crezi nemărginit într-un fenomen sau obiect sigur dar, şi mai des, doar în tine însuţi. Puterile tale sunt colosale, căci toată voinţa ta participă la realizarea unui singur ţel. **Rău**: a nu te îndoi înseamnă a împietri. Şi mai ales: dacă te schimbi, o faci doar sub presiunea unor forţe exterioare mai puternice decât tine, cărora nu le poţi opune înţelegere şi flexibilitate.

22 iunie. Mi-am făcut prieteni printre copii. O fetiţă, Maria, şi trei băieţi, Iosif, Solomon şi David. Mă intrigă numele astea desprinse din miturile ebraice, dar probabil că sunt, pur şi simplu, nume auzite de la străinii care mai trec, cam o dată la doi-trei ani, prin sat. Azi le-am arătat copiilor o carte. Am crezut că vor fi foarte miraţi, dar unul dintre ei a ţâşnit spre casa lui şi s-a întors triumfător purtând în mână o… Biblie! Surpriza mea s-a mai destrămat aflând că nimeni din sat nu ştia ce scrie în ea. Am citit câteva pasaje în gura mare, ca să mă amuz. Pe urmă i-am luat pe cei trei puştani şi pe Maria şi am plecat la pescuit. Dar m-am trezit, lângă apă, că toţi copiii se luaseră după noi. Modul în care prindeam eu peştele (sau, mai degrabă, nu prindeam) i-a distrat. Au intrat în apă şi, cu mâna, au prins fiecare în circa douăzeci de minute mai mult peşte decât aş fi prins eu cu undiţa în câteva săptămîni. Chestia asta nu mi-a convenit cine ştie ce. Le-am explicat că pescuitul meu e un sport şi sportul înseamnă eleganţă şi… şi… ei bine, şi sportivitate! Nu cred că au înţeles mare lucru. După-amiază m-am plimbat prin împrejurimi. Am vizitat şi moara de apă, o construcţie ciudat de ingenioasă, apoi m-am plimbat mai departe până la pod şi la mica topitorie de cânepă.

24 iunie. Zilele sunt destul de monotone. Copiii învaţă tot ce le cer şi nu-mi creează nicio problemă deosebită. Ochii lor nu mai sunt chiar atât de apatici. Cât despre persoanele adulte, acestea au început să-mi ceară cărţi. Le-am dat ceva beletristică, dar mai ales lucrări de popularizare a ştiinţei. Uneori copiii se adună în jurul meu şi-mi pun întrebări. Ciudate întrebări. Cineva m-a întrebat, de exemplu, cât costă norii. A durat destul până să-mi dau seama că citise probabil undeva vreo frază de genul: „Totul costă bani". Altul m-a întrebat ce rost au păsările care cântă. Aproape că mă sperie acest spirit pur materialist. În sfârşit, primesc şi întrebări ceva mai rezonabile. Ca, de exemplu: cine şi de ce a scris cărţile? Răspunsul meu a fost: cărţile le-au scris diverşi oameni care au trăit lucruri deosebite şi au hotărât să le pună pe hârtie ca pe nişte exemple demne de urmat.

Caut mereu să răspund astfel, direct, simplu, fără să mă complic."

Iată, deci, trei zile din acest jurnal început pe 21 iunie a.c. şi pe care-1 anexez, de altfel, caietului de faţă. În aceste doar două pagini se pot întrevedea suficient de clar germenii greşelilor viitoare. Tot ceea ce mi-am închipuit despre oamenii din vale am făcut-o doar prin prisma modului meu de gândire. Am constatat că n-au idei religioase şi am luat aceasta drept o dovadă a lipsei de imaginaţie. Lucru care mi-a anesteziat simţul acela tainic ce-mi şoptea că poate nu e asta explicaţia. Şi am procedat mai departe cum aş fi procedat aiurea cu copiii lipsiţi de imaginaţie: le-am explicat lumea noastră încercând s-o reduc la câteva aspecte care mie mi s-au părut, la vremea aceea, fundamentale. Totuşi intuisem încă de pe-atunci curios de bine faptul că a nu te îndoi de ceea ce eşti şi ceea ce faci conduce, în clipa contactului cu un mod superior de existenţă, la schimbare. La o schimbare fără „înţelegere şi flexibilitate". Am fost mai apoi contrariat de ingeniozitatea construcţiei morii de apă, fără să-mi dau seama că o asemenea construcţie presupune, totuşi, un grad ridicat de imaginaţie şi o experienţă îndelungată a generaţiilor. Care experienţă, în mod sigur a putut produce şi altceva decât respectiva moară. În sfârşit, întrebările copiilor şi adulţilor mi se păreau ciudate — şi erau ciudate, vis-á-vis de sistemul meu de valori. Iar explicaţiile şcolăreşti, trase de păr, ilogice adesea şi mai adesea incomplete oferite de mine cu dărnicie n-au făcut decât să distrugă şi mai adânc echilibrul psihic de secole instaurat în oamenii din vale. Lucrurile acestea nu le ştiam pe-atunci. Şi nici azi nu mi le pot lămuri în mod deplin, pentru că nu-mi dau încă seama (şi poate nu voi reuşi asta niciodată) care este componenta fundamentală ce lipseşte din fiinţa lor în comparaţie cu a noastră, sau ce componentă e în plus. Dar, recunosc, nici nu mi-a păsat prea mult de această componentă. Mi-am admirat doar postura de Robinson modern naufragiat pe o insulă plină cu sălbatici ce abia aşteptau să fie educaţi. Azi înţeleg cât de bine a putut să exprime această carte sistemul european de gândire. Căci albul urgisit de soartă, azvârlit pe o insulă de vitregia oceanului, căruia tot el îi aruncase mănuşa, în clipa în care soarta i-a adus în cale un semen n-a strigat „frate !" şi nu 1-a poftit, ca pe un oaspete de soi, în casă, în

măruntul şi fragilul cap de pod al civilizaţiei pe care o reprezenta. A preferat să scoată puşca din dulapul pe care şi-1 construise cu trudă, s-o îndrepte spre semen şi să-1 transforme pe acesta nu în tovarăş, ci în slugă!

Europeanul Robinson nu dorea atât oameni cu care să discute, cât mai ales oameni cărora să le poruncească! Iar această atitudine există şi azi, ascunsă adânc în tainiţele sufleteşti ale fiecăruia dintre noi…

Şi atunci, de ce ar trebui să mă mire neînţelegerea de care am dat dovadă? De ce ar fi trebuit să-mi cer să fiu altfel decât puteam? O să spuneţi: pentru că eu eram acolo emisarul lumii. Dar tocmai promovând un asemenea mod de-a vedea lucrurile rămâneam un adevărat emisar al societăţii de care aparţineam. O să spuneţi iar: bine, dar societatea ta promova principiile egalităţii, ale garantării drepturilor cetăţeneşti, ale libertăţii şi prieteniei. De acord. Dar vă întreb: din punctul de vedere al civilizaţiei noastre, am încălcat eu oare aceste drepturi? Ori, tocmai asta e partea dureroasă a lucrurilor. O societate sănătoasă, viabilă, nu conduce automat la transformarea oricărei alte societăţi tot într-una de acest gen în clipa contactului dintre ele. Spre exemplu, diferenţele dintre societatea aztecă şi cea spaniolă erau destul de reduse, totuşi se cunosc prea bine consecinţele nefericitei lor întâlniri. Ce să mai zicem de contactul dintre o societate modernă şi una aflată în stadiul epocii de piatră!

Şi atunci, revin: care e greşeala mea? Greşeala mea de Robinson? În faţa societăţii, niciuna. În faţa celor din vale, iarăşi niciuna. N-am ucis pe nimeni. N-am obligat pe nimeni să facă rău. Le-am cerut un lucru absolut nevinovat: să înveţe. Şi ei au învăţat — în felul lor…

Dar de ce atunci se naşte în mine sentimentul acesta de vinovăţie ? Oare poate exista o instanţă superioară, un fel de justiţie a lui Dumnezeu, care acţionează astăzi asupra mea? Dar eu nu cred în Dumnezeu. Şi, din toate celelalte puncte de vedere, sunt nevinovat. Minus unul — şi nu înţeleg care…

Capitolul trei

Pe măsură ce locuitorii satului citeau, învăţau, ochii lor străluceau tot mai tare. Mi se pare, chiar, că v-am mai spus asta. Privirile, conştiinţa, inteligenţa lor păreau că învie. Le-am dăruit cărţile pe care le adusesem cu sentimentul grădinarului care cultivă lîngă casă cea mai frumoasă

floare. Şi credeam în mugurii acestei flori. Şi nu m-am trezit la realitate decât prea târziu: cărţile mele se aflau deja toate în mâinile sătenilor. Aveam să constat în curând, bucurându-mă ca un copil de „setea de cultură’” pe care credeam că o văd în ei, că volumele nu numai că au fost în totalitate citite, dar — unul peste altul — şi învăţate pe dinafară. Lucrul m-a şocat; o astfel de memorie ieşea din obişnuit, fie şi pentru motivul că părea comună tuturor, ca şi când într-adevăr oamenii aceştia ar fi reprezentat o mutaţie. Şi, odată cu memoria, părea să se afirme tot mai mult şi imaginaţia. Părea că tâmpenia ce li se citise în ochi era ucisă, ca zmeul cel rău din basme, de făt-frumosul învăţăturii şi culturalizării. Iar eu, convins de misiunea mea istorică de a aduce lumină la sate, eram din ce în ce mai mulţumit.

Într-o zi, cineva a avut ideea de a construi o fierărie. L-am ajutat cum am putut, i-am dat proiecte de foaie, de cleşti, ciocane, cuie şi tot felul de asemenea unelte absolut necesare în orice fierărie de pe pământ, dar după numai o săptămână a venit altul, care mi-a cerut să-1 ajut să-şi facă un combinat chimic… Apoi mi-a explicat că a citit volumele mele de popularizare şi „Chimia organică”, manual studenţesc pe care îl luasem întâmplător cu mine. I-am arătat că posibilităţile noastre de realizare a unui asemenea colos industrial sunt, practic, nule şi l-am sfătuit râzând să caute altceva. Tot mai mulţi locuitori veneau la mine cu sugestii, unele valabile, altele cu totul năstruşnice. Câţiva copii au reinventat telegraful şi telefonul, şi nici măcar nu s-au ostenit să mă mai întrebe dacă pot să construiască sau nu aşa ceva. Totul s-a făcut din materiale locale, utilizate cu o ingeniozitate absolut derutantă. Când am văzut satul împânzit de fire, într-o dimineaţă, m-am frecat la ochi crezând că retina mea e de vină. Alţii au construit un fel de tramvai pe care l-au instalat între case, folosind tot materiale locale. Energia electrică au obţinut-o dintr-un pârâu apropiat. Dar pentru asta aveau nevoie de un dinam, ca să nu mai vorbesc de motorul tramvaiului, a cărui structură generală era prezentată, e adevărat, în una din cărţi, dar nu şi modul în care putea fi proiectat. Iar ceea ce am văzut când m-am dus la fierar aproape că m-a băgat în sperieţi! El lua minereu de cupru, îl introducea într-o maşină ciudată şi turna pe deasupra o pastă alburie. Apoi, printr-o sită asemănătoare cu aceea a unei maşini obişnuite de tocat carne, scotea firele de cupru curat iar sterilul se autoelimina printr-o trapă laterală. Cînd am văzut asta, am crezut că visez. Eu nu aveam în nici o carte descrisă o asemenea maşină şi nici nu ştiam că ar putea fi posibilă sau că ar exista undeva în lume. Cineva, nu mai ştiu cine, mi-a explicat atunci că lichidul albicios reprezenta o descoperire milenară prin care, cu ajutorul sucurilor de plante, metalele sînt topite la rece şi separate din minereu. O descoperire pe care n-o aplicau aproape niciodată, căci până în acest moment nu avuseseră, pur şi simplu, nevoie de ea. Şi n-au făcut decât să combine principiul unei maşini tocătoare, descris undeva în cărţile aduse de mine, cu această reţetă străveche. Apoi am văzut cum meşterul bobina rotoarele de dinam dând exact atâtea spire cât era nevoie. N-am reuşit să înţeleg cum de ştia câte spire trebuie bobinate. El mi-a spus că *simţea*, aşa cum simţi că eşti sătul său somnoros…

După două zile, la celălalt capăt al satului se ridicase o sticlărie. În altă parte, se afla un atelier de ceasuri. Toate casele erau acum luminate de becuri electrice construite pe plan local. Nu ştiu nici azi dacă filamentul de wolfram l-au realizat în acelaşi mod ca şi firele de cupru ale alternatoarelor sau altfel. Pompa care vida globurile de sticlă se afla lîngă moară şi era acţionată hidraulic. Gazele inerte le obţineau, cred, pe cale biologică – bănuiesc că la asta foloseau vasele pline cu culturi de bacterii din jur. Tot lângă apă s-a ridicat şi microfabrica de hîrtie. Procedeul era aproape la fel de simplu ca şi cel al construcţiei firelor electrice. Se lua lemnul, se tăia în bucăţi de mărimi convenabile, se azvârlea într-un cazan şi se turnau peste el câteva găleţi dintr-un extract care topea celuloza şi îndepărta orice alte impurităţi. Apoi pasta obţinută se lamina cu un dispozitiv simplu şi se impregna cu un clei întăritor şi antisugativ. La câteva zile după toate aceste evenimente, individul care îmi spusese că doreşte să construiască un combinat chimic şi-a reînnoit propunerea. Şi atunci, sub impresia celor văzute, am acceptat. În circa două săptămâni, individul şi-a înălţat, într-adevăr, un combinat chimic.

A mai trecut o lună şi în vale se produceau deja îngrăşăminte, pesticide, cuie, burghie, rigle de calcul, mobilier, cărămizi, lacuri şi vopsele, crete, pixuri, izolatori electrici, covoare, tricouri, polietilenă, ascuţitori. Nu era domeniu în care locuitorii satului, deşteptaţi din somnul lor ancestral, să nu combine tehnicile de vîrf cu diverse reţete rămase din moşi-strămoşi. Apoi s-au gîndit să facă tractoare şi automobile. Lipsa de benzină au compensat-o printr-un catalizator ce, la o anumită presiune, descompunea apa în părţile ei componente transformînd-o într-un combustibil ideal. Cauciucul l-au obţinut sintetic, iar caroseria au modelat-o din fier topit la temperatura obişnuită de acelaşi suc vegetal uimitor. Şi, privind cum e pătruns fierul de substanţa aceea organică, n-am putut să nu fac legătura cu vechea şi uitata mixtură prin care oamenii, în urmă cu peste patruzeci de mii de ani, muiau şi modelau fildeşul mamuţilor…

Toate aceste întîmplări aproape că mă sufocau prin aura lor de incredibil. Construirea unei civilizaţii în două luni nu s-a mai petrecut niciodată, niciunde. În două luni, din grupurile de căsuţe risipite în imensitatea verde nu mai rămăsese nimic. Peste tot se înălţau vile elegante unite de drumuri drepte, asfaltate, grupurile sanitare aveau canalizare, industria construcţiei de locuinţe prospera. Mai târziu, am constatat că volumele pe care le împrăştiasem prin sat nu se citiseră la întîmplare, ci într-un mod organizat dar şi original: fiecare carte se parcurgea în colectiv, în aşa fel încât tot satul trebuia să-i ştie conţinutul. Abia după aceea se putea trece la cartea următoare. S-a nimerit ca volumele de beletristică, inclusiv Robinson Crusoe, să se citească abia spre sfârşit, după ce se parcurseseră aproape toate cărţile tehnice şi de popularizare. În fond, asta mi-a uşurat enorm misiunea. Oamenii învăţau singuri, nu mai aveau

nevoie de modesta mea persoană. Cel puţin aşa credeam, pentru că abia mai târziu — prea târziu — am înţeles că profesorul nu are doar menirea de a-1 face pe elev să înveţe, ci şi aceea de a-i inocula un anumit mod de existenţă, o concepţie, aş zice filosofică, despre lume şi viaţă. Este exact lucrul care nu mi se părea pe atunci absolut deloc necesar.

Dar cele două luni de avânt tehnologic au trecut. De fapt, avîntul acesta a continuat independent de mine, dar o vreme nu mi-a mai păsat de el. Şi asta pentru că, într-o zi, a avut loc întâmplarea aceea teribilă care mi-a zguduit din temelii existenţa. Observasem că mai mulţi elevi lipseau de la şcoală în ultima vreme. La întrebările mele, mi s-a răspuns că s-au jucat de-a Robin Hood şi s-a nimerit ca tocmai ei să întruchipeze personajele din Evil Hold. M-am mulţumit pe moment cu explicaţia, deşi povestea mi se părea cusută cu aţă albă: ce legătură avea jocul lor cu şcoala ? Şi deodată, gândindu-mă la asta, am tresărit: înainte de începerea şcolii nici un copil nu se jucase în vale. Fusese un amănunt pe care nu-1 remarcasem până atunci. Jocul presupune imaginaţie, iar oamenii de aici neposedând-o, mi se păruse normal ca nici copiii lor să nu se joace. „Ziceţi că v-aţi jucat de-a Robin Hood ?" i-am întrebat. „Da", au răspuns toţi. „Şi unde sunt cei ce i-au jucat pe conte, pe pădurar, pe...?" „Acolo", au zis ei. „În stânga văii ?" „Da, acolo !" „Au rămas acolo să se joace şi mâine ?" „Nu, — mi-au zis câţiva — ei mâine nu mai pot să se joace." „Şi nici poimâine ?" i-am întrebat cu sufletul la gură. „Nu, niciodată !"

Atunci ţin minte că, îngrozit, m-am repezit spre locul arătat, sperând că temerile mele sunt o glumă, refuzând în mod conştient să cred ceea ce instinctul meu rostea deja cu toată convingerea. Şi acolo, în stânga văii, pe un covor de muşchi, am întâlnit pe primul dintre copiii dispăruţi. Zăcea inert, căzut într-o rână; părea că doarme, dar cînd l-am răsucit am observat imediat sub el pata stacojie, aproape suptă de vegetaţie. Pe trupul înţepenit alergau furnici iar din stângă pieptului se iţea un capăt rupt de săgeată. Mai departe, lângă nişte ruine carbonizate (rămăşiţele Evil Hold-ului, probabil), cadavre cu pielea plesnită, cu ochii scurşi de dogoare, începuseră deja să putrezească. M-am răsucit brusc, întâlnind în spatele meu privirile liniştite ale copiilor care se luaseră după mine. Furia şi disperarea mă făceau să turbez. Am urlat ceva la ei, am trecut prin faţa lor de la unul la altul, i-am făcut imbecili, asasini, nemernici. Alergam şi mă răsuceam în loc împroşcând ocări către mutrele lor uimite şi inocente, către ochii lor în care mi se părea că descopăr înfiorătoare porniri, monstruoase intenţii sadice. Apoi m-am rezemat de trunchiul unui copac, am vomitat şi am plâns. Când, după aproape un sfert de oră, m-am întors din nou către ei, dispăruseră. Toată ziua m-am simţit bolnav. Am ajuns acasă clătinându-mă, ocolind automat oamenii, în ochii cărora nu mă mai simţeam în stare să privesc. Apoi, treptat, simţurile anesteziate de şoc au început să se trezească. Mi-am revenit în camera mea; mult mai târziu, pe înserat, a trecut pe la mine Maria şi am avut cu ea o discuţie pe care nu mă mai ostenesc s-o reproduc. În esenţă, copiii procedaseră aşa cum procedează uneori oamenii primitivi într-o ceremonie rituală: consideraseră că aceia dintre ei care, prin tragere la sorţi, fuseseră aleşi să întruchipeze personajele negative, *deveneau* personajele în cauză şi,

ca atare, trebuiau ucişi de-adevăratelea. Mai auzisem de lucruri asemănătoare, dar aici exacerbarea fenomenului era de-a dreptul dramatică. Oamenii aceştia nu înţelegeau, pur şi simplu, diferenţa dintre realitate şi ficţiune. De la Maria am aflat că toţi considerau cărţile drept consemnări fidele ale unor evenimente reale, repetabile, autentice modele de viaţă. Iar această convingere fusese, vai, întărită tocmai de explicaţia pe care le-o oferisem eu: „cărţile au fost scrise de diverşi oameni care au trăit lucruri deosebite şi au hotărât să le pună pe hîrtie ca pe nişte exemple demne de urmat”…

Am început, îngrozit, să-i explic în ce anume constă, de fapt, esenţa cărţilor. Dar mă învârteam într-un cerc vicios, căci toate explicaţiile mele erau blocate cu întrebări de genul: „dacă faptele nu s-au petrecut, ce rost avea să mai fie scrise ?”, sau „dacă faptele sunt o simplă parabolă, cum spui, înseamnă că totuşi se pot trage învăţăminte din ele şi ca atare rămân exemple demne de urmat”. Atunci mă opream şi reluam firul dintr-un alt capăt. Dar cum ai putea să descrii unui orb culorile? Iar la replica mea : „cărţile reprezintă adesea parabole ale unor lucruri care nu sînt demne de urmat, ele apar tocmai ca un fel de semnal de alarmă”, fetiţa mi-a răspuns, logic, că nu există nici o notaţie care să specifice în ce sens trebuie luată cutare sau cutare acţiune sau expresie; ce e rău pentru unii e bine pentru alţii iar argumente de genul „e rău” sau „e bine” n-au nici pe departe valori de adevăr. Aşa că ea şi toţi cei din vale vor continua să creadă în exemplul cărţilor, deoarece atâţia oameni care s-au ostenit să le scrie, care şi-au dat pentru asta sângele şi sudoarea (doamne! folosea chiar fraze auzite de la mine!) nu puteau să greşească, pe când eu, solitar reprezentant al civilizaţiei, pot.

Şi a plecat.

Atunci, abia, am realizat pericolul, în întregul lui. Aveam două soluţii: ori să fug, lăsând totul baltă şi aşteptând ca lucrurile să se aşeze de la sine, ori să rămân în vale, încercând să schimb locuitorilor ei această inadmisibilă optică. Am ales cea de-a doua variantă, deşi încrederea în capacităţile mele de-a corecta ceea ce greşisem se dusese deja pe apa sâmbetei.

Încercam pe-atunci să imaginez un plan de bătaie. Încă de-a doua zi, jocurile periculoase urmau să înceapă din nou. Mă chinuiam să descopăr o metodă de a opri desfăşurarea lor. Nu vedeam însă decît soluţii extreme, imposibile. Să mă întorc în lumea civilizată şi să aduc armata? Să confisc toate cărţile şi să le distrug? Nu. Imposibil. Imposibil!

Zilele care au urmat au fost pline de orori. Pe uliţa mare sunau mereu săbiile şi din când în când câte un răcnet de moarte cutremura văzduhul. Apoi, într-o dimineaţă, am auzit împuşcături. Mai târziu, cete de copii şi adulţi se retrăgeau îmbrăcate în haine soldăţeşti către miazănoapte. Pe braţele soldaţilor improvizaţi se zăreau banderole cu zvastică. Din urmă soseau alţii, deghizaţi în soldaţi ai trupelor aliate. Pe Maria au ucis-o chiar la uşa mea. Baioneta i-a pătruns în piept, i-a străbătut aorta şi

plămînul stâng, a ieşit apoi printre coaste, sub omoplat, si a ţintuit-o de lemnul uşii. Oasele ei, curăţate azi aproape complet de furnici şi alte gângănii carnivore, zac încă, prinse pe alocuri în ligamente, prin tufişurile de lângă zid. Atunci m-am gîndit că poate e, totuşi, mai bine să fug. La această hotărâre m-a împins şi faptul că ţăranul care mă adusese până aici se întorsese cu încă un călător: un geolog venit să caute o vână de pirită cupriferă. Îl cheamă Cezar. L-am adus la mine şi i-am explicat în puţine cuvinte totul. Şi chiar în clipa în care ne făceam bagajele, am auzit sub fereastră rostindu-se câteva cuvinte dintre care unul a trezit în mine o groază indescriptibilă. Cuvântul era: „atomic”‘…

Încheiere

Aşa că am rămas. E singura soluţie şi Cezar mi-a dat dreptate. Interesându-mă, am aflat de la unul dintre copii că în seara zilei precedente se citise Malevile de Robert Merle. Într-una din cărţile mele ştiinţifice exista şi principiul de construcţie a unei bombe atomice. Dar nu principiul mă îngrozeşte, ci ideea fundamentală de la care plecase autorul în Malevile: distrugerea atomică a lumii. Cezar nu crede că lucrurile pot ajunge atît de departe.

Eu însă *îi cunosc mai bine*.

Dacă şi-au pus în cap să construiască bombe atomice, o vor face. Am urmărit azi de la geam cum lângă râu se ridică o construcţie nouă.

Afară aproape că s-a înserat. Prin întuneric, zăresc când şi când ochii strălucitori şi inteligenţi ai vreunui localnic. Peste câteva minute, acest caiet va fi înmânat ţăranului, care va pleca să-1 predea în mâinile organelor competente. Eu însă rămân aici. Voi încerca să câştig ultima şansă a omenirii. Inconştient, am construit în aceşti sărmani locuitori ai văii ideea că pot fi călăii lor şi călăii Pământului. Alţii, împărţiţi în blocuri militare, şi mai inconştienţi decât mine, au umplut la rîndul lor paharul pe care picătura existenţei mele stă gata să-1 reverse. Vine noaptea şi nu ştiu dacă nu cumva e ultima noapte a lumii.

Pe masă am aranjat armele. Puşti, grenade, aruncătoare de flăcări, toate cumpărate de la sătenii care nici nu bănuie ce am de gînd. În noaptea asta voi ataca uzina. Apoi, dacă nu vor apuca să mă ucidă, îi voi ucide eu. Metru cu metru, voi înainta prin sat alături de prietenul meu Cezar, semănând moartea. Copii, tineri, bătrâni, bărbaţi sau femei. E singura soluţie. Oribilă, copleşitoare, dar singura. Mă gândesc că în urma luptelor interne numărul lor s-a redus substanţial. E pervers şi sublim ceea ce voi face. Şi mi-e groază de sângele pe care-1 voi vărsa, căci sânge mai

nevinovat ca al acestor oameni niciodată n-a mai curs pe Pământ şi în veac de veac nu va mai curge. Şi tot ce-mi doresc mai mult e ca la sfârşitul distrugerii satului să mai am puterea de a-mi duce pistolul la tâmplă şi mâna să nu-mi tremure în acel miez înspăimântător de Noapte a Timpului...

Craiova, 1984